

Datum: 21-11-2024

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

Het is hoogst onverstandig om de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) eenzijdig te benaderen als een bron van kosten en regeldruk voor werkgevers. De huidige niveaus van het verzuim en de WIA-instroom vragen niet om minder, maar om méér preventieve ambitie. Afzwakking van RI&E-verplichtingen is daarom volkomen misplaatst: dit vergroot de problemen van werkgevers in plaats van ze te verminderen. Er is juist dringend een kwaliteitsimpuls nodig.

Op 6 november 2024 nam de Tweede Kamer twee moties aan die de regering oproepen om de RI&E-verplichtingen voor werkgevers te verlichten. De [motie Flach c.s.](#) vraagt de regering om per 1 januari 2025 terug te gaan naar RI&E-toetsing door maximaal 1 in plaats van 3 kerndeskundigen. Ook moet de regering onderzoeken of bij wijze van vervolgstap volledige afschaffing van de verplichte toetsing mogelijk is. De [motie Kisteman c.s.](#) verzoekt de regering vóór het voorjaar van 2025 te verkennen of het mogelijk is organisaties tot 25 werknemers helemaal uit te zonderen van de verplichting om een schriftelijke RI&E op te stellen.

Dit is wel het laatste moment om de preventie te verzwakken

Voor we inhoudelijk op de argumenten van de indieners ingaan, is het van belang stil te staan bij de situatie waarin beide moties zijn ingediend en aangenomen. Als die ergens om vraagt, is het namelijk niet minder maar juist méér preventieve ambitie. Kort samengevat bevinden we ons in een uiterst zorgwekkende trendverschuiving op het gebied van verzuim en arbeidsongeschiktheid. Hierbij is het verzuimgemiddelde recent weliswaar iets afgenomen, maar ligt het nog steeds op een historisch hoog niveau. Nog belangrijker is echter dat door verschuivingen in verzuimoorzaken het aandeel langdurig verzuim en de WIA-instroom sterk toenemen. De kosten bedragen tientallen miljarden per jaar en belanden voor het overgrote deel bij werkgevers.

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

Enkele recente cijfers op een rij:

Trends verzuim en arbeidsongeschiktheid	Ontwikkeling van de kosten
- Volgens CBS-cijfers is het verzuim sinds het piekjaar 2022 iets gedaald, maar ligt het nog steeds historisch hoog. In 2023 kwam het uit op gemiddeld 5,25%. - Hierbij verandert het verzuim steeds meer van samenstelling. Het aandeel onschuldige griep en verkoudheid neemt af (van 63,6% in 2022 naar 55,2% in 2023), dat van vrijwel alle andere klachten stijgt. - Vooral het al jaren stijgende aandeel psychische klachten, overspannenheid en burn-out (van 6,7% naar 7,9%) is problematisch. Deze vorm van verzuim duurt vaak lang en geeft veel WIA-instroom. - Volgens UWV-cijfers steeg het aantal WIA-aanvragen in de eerste drie kwartalen van 2024 met 12%. In 2023 was de toename ook al fors (+15%). - De oorzaak ligt volgens UWV voor een belangrijk deel in meer langdurige psychische aandoeningen en langdurige klachten na Covid-19 besmetting.	- Volgens berekeningen van TNO en CBS (p. 27) betaalden werkgevers in 2022 tot € 19,9 miljard aan loondoorbetaling bij ziekte. Vervangings- en re-integratiekosten bleven hierbij buiten beschouwing. - Werkgevers bekostigen ook de Ziektewetuitkeringen van zieke flexwerkers. Volgens de laatste UWV-cijfers (p. 4) gaat hierin in 2024 zo'n € 2,45 miljard om. N.B. uitkeringen door eigenrisicodragers (marktaandeel uitzenders 65%, overig 47%) zijn hierbij nog niet eens meegerekend. - Volgens diezelfde UWV-cijfers (p. 4) zijn de WIA-kosten in 2024 zo'n € 10,4 miljard. - Ongunstige ontwikkelingen in de WIA-populatie in 2024 leiden tot een kostenverhoging van € 22 miljoen ten opzichte van de verwachting in juni. - Bij de Ziektewet gaat het om een verhoging van € 71 miljoen. Met opnieuw de kanttekening dat uitkeringen door eigenrisicodragers niet zijn meegerekend.

Nu de preventie verminderen vraagt om héél goede argumenten

Met bovenstaande cijfers in het achterhoofd mag één ding duidelijk zijn. Wie onder de huidige omstandigheden voor *minder* preventie wil pleiten, moet met bijzonder goede argumenten komen. Met bovenaan het lijstje een motivering waarom werkgevers zichzelf niet hopeloos in de voet schieten door juist nu minder te investeren in de basis voor een goed preventief beleid. Want dat is wat een RI&E is. De werkgever zet hierbij op een rij welke risico's er in zijn organisatie zijn, weegt de ernst ervan en bepaalt volgens welke prioritering en planning hij ze aanpakt. Met de huidige cijfers en ontwikkelingen kan iedere werkgever hierbij om te beginnen een uitroepteken plaatsen bij risico's op het gebied van psychosociale arbeidsbelasting (PSA). Denk aan stress door werkdruk, moeilijke combinatie van werk en privé en/of ongewenst gedrag van collega's, klanten of cliënten. Dit zijn risico's die in iedere organisatie voorkomen en werkgevers aantoonbaar (heel) veel geld kosten.

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

De moties focussen vooral op regeldruk

Dit alles ontbreekt in de argumentatie van de indieners van de moties volledig. Hun motivering komt kort samengevat neer op het volgende. Andere EU-landen kennen lichtere RI&E-verplichtingen omdat de nationale wetgeving daar anders op de centrale Europese richtlijn is afgestemd. Deze 'nationale kop' levert daarom voor Nederlandse werkgevers een onnodige verzwaring op van de regeldruk en financiële belasting. De motie Kisteman c.s. voegt hier de overweging aan toe dat de RI&E in de top-10 staat van grootste regeldruknelpunten voor het midden- en kleinbedrijf (MKB). De motie Flach c.s. voert ook nog aan dat er een tekort is aan kerndeskundigen. Over de ontwikkelingen op het gebied van verzuim en arbeidsongeschiktheid en de hiermee gemoeide kosten reppen beide moties met geen woord. Ook maken ze niet duidelijk waarom werkgevers het zich zouden kunnen veroorloven om op het gebied van preventie juist nu de teugels te laten vieren.

Regeldruk is een argument met kanttekeningen

Bij het voornaamste argument dat de indieners wél hanteren – regeldruk – zijn bovendien de nodige kanttekeningen te plaatsen. Hun opmerkingen over knelpunten op dit terrein zijn een verwijzing naar onderzoeksresultaten die het kabinet-Rutte IV in 2023 publiceerde in het rapport Regeldruk MKB-indicatorbedrijven in zes sectoren. Uitvoering van de RI&E staat volgens deze publicatie (p. 32) op plaats 8 in de top-10 van verplichtingen die werkgevers vaak als 'niet of slecht werkbaar' beoordelen. De meest genoemde knelpunten zijn dat het gaat om complexe regelgeving, dat de verplichtingen ondanks de beschikbaarheid van branche-RI&E 's lastig uitvoerbaar zijn en dat ze vaak worden gedaan door een externe deskundige. Dit is echter niet de enige bevinding.

Zo signaleert de rapportage ook (p. 33) dat het oordeel sterk samenhangt met de mate waarin de verplichting volgens de respondenten aansluit bij de bedrijfsvoering:

Ervaren regeldrukkosten RI&E	
Bron: <u>Regeldruk MKB-indicatorbedrijven in zes sectoren</u> (2023)	
- Organisaties die arborisico's vanwege hun omvang en impact veel aandacht geven in de bedrijfsvoering, vinden hun RI&E-verplichtingen redelijk tot goed werkbaar. - Dit geldt bijvoorbeeld voor bouw-, metaal- en voedingsbedrijven.	- Organisaties die minder aandacht besteden aan arborisico's omdat zij deze als minder omvangrijk en ernstig beschouwen, vinden de verplichtingen slecht uitvoerbaar. - Dit geldt bijvoorbeeld voor kapsalons en modewinkels.

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

Ervaren regeldruk hangt af van de risicoperceptie

Zoomen we nader in op wat de rapportage feitelijk over rond de RI&E ervaren regeldruk zegt, dan ontstaat een aanmerkelijk genuanceerder beeld dan de top-10 notering op het eerste gezicht doet vermoeden. Hierbij ervaren de organisaties die het meest investeren opvallend genoeg de minste regeldruk, terwijl degene die het minst investeren juist de meeste regeldruk ervaren.

De crux bij deze RI&E-regeldrukparadox is de wijze waarop een organisatie tegen de risico's aankijkt:

De RI&E-regeldrukparadox <i>Bron: <u>Regeldruk MKB-indicatorbedrijven in zes sectoren</u> (2023)</i>		
	<i>Weinig aandacht voor arborisico's in de bedrijfsvoering</i>	<i>Veel aandacht voor arborisico's in de bedrijfsvoering</i>
Risicoperceptie	▶ Beperkt en niet ernstig ('huis-tuin-en-keuken risico's').	▶ Omvangrijk en ernstig ('grotere risico's').
Kosten	▶ Zelf opstellen: gemiddeld 1 werkdag. ▶ Uitvoering samen met de branche of door externe deskundige: rond de € 1.000.	▶ Dagelijkse aandacht door aangewezen medewerker. ▶ Externe toetsing door kerndeskundige(n): € 2.000 à € 3.000.
Oordeel over RI&E-verplichtingen	▶ Slecht werkbaar: ▶ Complexe materie en terminologie. ▶ Schriftelijk vastleggen van risico's en maatregelen is een hinderlijke administratieve verplichting. ▶ Resultaat is ongeschikt voor dialoog met werknemers. ▶ Beschikbaarheid branche-RI&E maakt niet uit.	▶ Goed werkbaar: ▶ Medewerker aangewezen om dit te monitoren (ook wegens aansprakelijkheidsverzekeringen). ▶ Gebruik van eigen of via de branche beschikbaar gestelde tools. ▶ Meerwaarde externe toetsing beperkt ('we hebben de risico's al goed in beeld').

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

De RI&E lijdt vooral onder een perceptie- en kwaliteitsprobleem

Zowel de opstellers van de rapportage als de indieners van de twee moties trekken uit de bevindingen over ervaren regeldruk precies de verkeerde conclusies. Het knelpunt is niet dat de RI&E voor veel organisaties een onnodige exercitie vormt, integendeel zelfs. Het werkelijke probleem is dat veel werkgevers ten onrechte, door onderschatting van hun risico's, denken dat een RI&E voor hen niets toevoegt. De leidende gedachte lijkt te zijn dat met name fysieke veiligheid 'grote risico's' oplevert die dagelijks aandacht verdienen in de bedrijfsvoering. Minder zichtbare risico's zoals psychosociale arbeidsbelasting worden aangezien voor 'huis-tuin-en-keukenrisico's' waarbij zulke aandacht niet nodig of zinvol is. Terwijl deze overal voorkomen en al jaren de grootste bron zijn van WIA-instroom. Met andere woorden: de RI&E lijdt vooral onder een risicoperceptie- en kwaliteitsprobleem, en naast werknemers betalen ook werkgevers hier een zware prijs voor.

Toetsing aanscherpen ligt meer voor de hand dan afschaffen

Een tweede verkeerde conclusie die rechtstreeks uit de eerste voortvloeit, heeft betrekking op de vraag bij wie toetsing van de RI&E door een deskundige achterwege kan blijven. Dit zijn beslist niet de organisaties die de grootste regeldruk aangeven, want die doen dat vanwege bovenstaande onderschatting van de risico's. Als we al een uitzondering moeten overwegen, is dat alleen op zijn plaats bij organisaties die vanwege hoog risicobewustzijn veel in preventie investeren en de risico's scherp in beeld hebben. Ook in hun geval is het echter nog maar de vraag of dit verstandig is. Een belangrijke kanttekening is dat er op dit moment jaarlijks nog steeds zo'n 4.000 mensen door factoren op het werk overlijden, terwijl de overheid dit aantal vóór 2040 tot nul wil reduceren. Ervan uitgaand dat deze 'zero death' ambitie geen loze kreet is, ligt het meer voor de hand om de kwaliteitstoetsing verder aan te scherpen dan op dit vlak ergens iets af te schaffen.

RI&E-naleving en -kwaliteit laten veel te wensen over

Op dit punt aangekomen is het goed om op te merken dat de rapportage over regeldruk nóg een belangrijke bevinding over de RI&E-verplichting bevat (p. 31). Deze neemt volgens de onderzoekers namelijk de eerste positie in op een lijst van 14 verplichtingen die niet volledig worden nageleefd. Dit komt overeen met de laatste gegevens die de Nederlandse Arbeidsinspectie hierover op basis van haar inspectieprogramma's heeft gepubliceerd. Volgens Arbo in bedrijf 2022-2023 heeft slechts 64% van de werkgevers een RI&E en is maar liefst 1 op de 3 wel aanwezige RI&E's kwalitatief onder de maat. Werkgevers vinden de RI&E-verplichting dus niet alleen slecht uitvoerbaar. Velen voeren hem ook daadwerkelijk slecht uit.

Over de RI&E gaat stelselmatig het verkeerde signaal rond

Bovenstaande constatering plaatsen niet alleen grote vraagtekens bij de twee moties die nu voorliggen. Ze roepen ook de vraag op of de overheid niet al jaren het verkeerde signaal afgeeft over de RI&E. En daarnaast of werkgevers hier – met het oog op hun eigen belangen op het gebied van verzuim en arbeidsongeschiktheid! – niet te gemakkelijk in zijn meegegaan. Uit een op zichzelf begrijpelijke wens bedrijven en instellingen niet nodeloos zwaar te belasten, zijn rond de RI&E allerlei voorzieningen en uitzonderingen gecreëerd. Samen bevestigen deze onbedoeld maar onmiskenbaar het beeld dat een RI&E vooral een administratieve verplichting is. Iets dat je volgens de wet nu eenmaal op papier moet hebben, maar waarvan de kwaliteit niet zo belangrijk is omdat het verder weinig te maken heeft met je dagelijkse bedrijfsvoering. En waarvoor gelukkig van alles is bedacht om de hinderlijke belasting zo veel mogelijk te beperken.

Ga maar na:

Uitzonderingen in de wet- en regelgeving	Hulpmiddelen en communicatieboodschappen
▶ Werkgevers die voor minder dan 1 fte werknemers in dienst hebben, kunnen volstaan met het invullen van een checklist gezondheidsrisico's en hoeven die niet op kwaliteit te laten toetsen. ▶ Werkgevers die maximaal 25 medewerkers in dienst hebben en een erkend branche-instrument gebruiken, hoeven hun RI&E niet op kwaliteit te laten toetsen. ▶ Om de werknemersbetrokkenheid en aansluiting bij de werkvloer te waarborgen, verplicht de wet werkgevers een preventiemedewerker aan te wijzen en deze bij de RI&E te betrekken. Werkgevers met minder dan 25 werknemers mogen echter zelf preventiemedewerker zijn.	▶ Volgens een van de centrale boodschappen van het steunpunt rie.nl 'is het maken van een RI&E niet ingewikkeld, maar moet je er wel even tijd voor nemen.' ▶ Professionele ondersteuning wordt gepresenteerd als een alternatief voor zelfstandige uitvoering waar kosten aan zijn verbonden. Niet als een kwaliteitsimpuls die aanbeveling verdient. ▶ Op rie.nl zijn tal van hulpmiddelen beschikbaar voor het opstellen en actueel houden van de RI&E, maar ontbreekt informatie over het échte werk. Namelijk: vertaling van RI&E-resultaten naar de bedrijfsvoering. Ook een hiervoor cruciale verwijzing naar Arbo-catalogi ontbreekt.

De RI&E heeft geen afzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

RSC-aanbeveling bij RI&E-moties Tweede Kamer

De RI&E heeft geen verdere verzwakking, maar een kwaliteitsimpuls nodig

In zijn regeerprogramma spreekt het kabinet-Schoof I de ambitie uit om de ziektepreventie te versterken (p. 67). En ook om de duurzame arbeidsparticipatie te verhogen en het ziekteverzuim terug te dringen (p. 126). Het mag duidelijk zijn (en is bijvoorbeeld ook al door de vakbeweging opgemerkt) dat dit zich onmogelijk laat verenigen met voorstellen die de basis onder het preventieve beleid van werkgevers verzwakken. Zowel de huidige verzuim- en arbeidsongeschiktheidscijfers als de kabinetsambities vragen om precies het tegenovergestelde. De RI&E heeft dringend een kwaliteitsimpuls nodig. Het kabinet kan een goed begin maken met een broodnodige herwaardering van dit instrument door de nu voorliggende moties gemotiveerd te ontraden. Aansluitend is een omslag in de wetgeving en de communicatie nodig, zodat er een eind komt aan de contraproductieve boodschap die deze nu afgeven.

Het RSC levert graag een actieve bijdrage

Als kwaliteitsregister levert het RSC vanzelfsprekend graag een bijdrage aan de hierboven genoemde kwaliteitsimpuls en cultuuromslag. Publicaties zoals het RSC Standpunt Inrichting Verzuimbeleid en de RSC-Werkwijzer Inrichting Verzuimbeleid wijzen nu al nadrukkelijk op de sleutelrol die werkgevers vervullen bij het voorkomen van gezondheidsschade en verzuim. Daarnaast moedigen we de bij ons geregistreerde casemanagers en riskmanagers sociale zekerheid consequent aan om actieve bijdragen te leveren aan de Arbobeleidscyclus. Met daarbij de concrete suggestie om dit gestalte te geven door ervaringen op het gebied van verzuim stelselmatig – gevraagd én ongevraagd – te vertalen naar suggesties voor preventieve maatregelen. Deze vertaling geeft richting en voorkomt inefficiëntie, omdat het de preventieve inspanningen van de werkgever richt op knelpunten die daadwerkelijk tot gezondheidsschade en uitval leiden.

Wij verwachten van onze professionals actieve betrokkenheid

In bredere zin verwachten wij van alle bij ons geregistreerde professionals dat zij streven naar actieve betrokkenheid bij alle wettelijk voorgeschreven preventieve beleidsinstrumenten. Dit geldt om te beginnen voor uitvoering van de RI&E en het opstellen van het bijbehorende plan van aanpak. Maar bijvoorbeeld ook voor het bepalen van de opzet van het periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO) of periodiek medisch onderzoek (PMO). En voor het vaststellen van de invulling van de vrije toegang van werknemers tot de bedrijfsarts voor preventief advies. Verzuimervaringen zijn eenvoudigweg een te belangrijke informatiebron om bij invulling van deze verplichtingen te verwaarlozen.